

Posudek vedoucího na bakalářskou práci Ely Běhanové *Etická dilemata kulturní repatriace* (ÚFAR 2024)

Jakub Jirsa

Ela Běhanová se ve své bakalářské práci „Etická dilemata kulturní repatriace“ zabývá komplexní problematikou kulturní repatriace a zaměřuje se na etické problémy spojené s navrácením kulturních artefaktů do zemí či komunit jejich původu. Autorka se zabývá různými filozofickými a etickými rámci, aby prozkoumala napětí mezi univerzálním kulturním dědictvím a národním vlastnictvím. V průběhu několika kapitol Běhanová zkoumá historický, právní a etický rozměr repatriace a upozorňuje na dilemata, která vznikají, když si různé zainteresované strany nárokují vlastnictví kulturních artefaktů.

Práce začíná úvodem do konceptu kulturní repatriace, který ji zasazuje do širšího historického a politického kontextu. Běhanová nastiňuje, jak byly kulturní artefakty často přemístěny v důsledku kolonizace, války nebo obchodu, což vedlo ke sporům o oprávněné vlastnictví. Úvodní kapitola nastoluje základní etickou otázku: měly by se kulturní předměty vracet na místo svého původu, nebo je pro ně výhodnější zůstat ve světových muzeích, kde k nim má přístup širší publikum?

V další kapitole se autorka zabývá právními aspekty kulturní repatriace. Běhanová prochází vybrané mezinárodní úmluvy a dohody, například snahy UNESCO o ochranu kulturního dědictví, a tím, jak tyto právní rámce ovlivňují proces repatriace. Následující kapitoly se zabývají různými etickými teoriemi, jako je deontologie a utilitarismus, a jejich aplikací na kulturní repatriaci. Běhanová tyto teoretické perspektivy konfrontuje s reálnými případy a rozebírá konkrétní případy repatričních snah, jako je navrácení domorodých artefaktů nebo sbírek z koloniální éry. Zabývá se také napětím mezi nacionalismem a kosmopolitismem a zvažuje, zda by kulturní předměty měly být vnímány jako součást sdíleného lidského dědictví, nebo jako výlučné vlastnictví jejich původních komunit. Tyto diskuse tvoří jádro práce, v níž jsou etická dilemata zkoumána ve vztahu k filozofickým principům i praktickým úvahám.

V závěru práce se pokouší navrhnout řešení etických a praktických problémů kulturní repatriace. Běhanová zdůrazňuje důležitost dialogu a vyjednávání mezi muzei a původními komunitami a obhajuje přístupy, které respektují jak zachování kulturního dědictví, tak práva původních vlastníků. Závěrečná kapitola naznačuje, že lze nalézt rovnováhu mezi zachováním dostupnosti kulturních artefaktů pro globální publikum a uctěním kulturního významu těchto předmětů pro jejich původní komunity.

Celkově Běhanová ve své práci nabízí široký přehled etických dilemat spojených s kulturní repatriací. Prostřednictvím kombinace filosofické analýzy a případových studií práce ilustruje složitost tématu a zároveň navrhuje možné cesty k řešení sporů o kulturní dědictví.

Nicméně zde pozitiva práce končí. Za prvé, po formální stránce je práce více než problematická. Na mnoha místech chybí odkazy u citátů (např. 8, 12, 21), nejasný systém panuje i v rámci samotných odkazů. Za druhé, teoretické, filosofické problémy jsou v samotném textu spíše doprovodem či ilustrací jednotlivých příkladů (než aby tomu bylo naopak). Tak např. na s. 9 se zmíní tři skupiny námitek proti repatriaci, ale nemyslím si, že by se s nimi práce kdykoli dále vyrovnávala (tj. samotný problém legitimacy repatriace zůstává od začátku práce otevřený). Dokázala by autorka během obhajoby vypracovat na tyto otázky filosoficky relevantní odpovědi? Podobně teoretický slabý je oddíl věnující se dědictví. Je zřejmé, že autorce jde o dědictví jakožto možnou formu kolektivního vlastnictví, ale zásadní otázkou je zde legitimita dědictví jako takového. Tento problém nejvíce vyvstává v kapitole „Repatriace morálním pohledem“, obě etické teorie jsou pojednány v hrubých obrysech a v jejich rámci se autorka vrací k otázce repatriací. Mnohé autorky intuice ohledně hodnocení repatriací v jednotlivých etických teoriích mohou být správné, ale ve svém výkladu se bohužel nedostává dále než k představení těchto intuic. Ke konci práce se autorka stručně dostává v pluralitě hodnot, kde si dovolím opravit jen drobnost – podle Berlina nejsou samozřejmě neslučitelné všechny lidské cíle ale jen některé cíle.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit dobře až velmi dobře v závislosti na výsledku obhajoby.

20.8.2024